

Magyarország trianoni határainak kitézése 1921–1925

SUBA János¹

A határmegállapító bizottságok munkája két szakaszra osztható. Az egyik a békeszerződésben leírt politikai határvonal megállapítása és kijelölése a terepen (delimitáció). A másik pedig a határkitézés (demarkáció), amely tisztán technikai művelet. A térképen bejelölt pontokat a terepen igazi pontokkal kellett megjelölni és különböző határjelekkel állandósítani. Ezt követően került sor a határvonal felmérésére, ami tulajdonképpen a határvonal és környéke térképezését jelenti a meghatározott sávban.

A bizottságok tevékenysége és mozgása a trianoni vonal mindkét oldalán csak egy szűk sávra terjedt ki, ami azt mutatta, hogy csak helyi jellegű kiigazításokra voltak felkészülve. A határvonalakat a kitézés, felmérés és az anyagi teherviselés megosztása érdekében szakaszokra osztották fel: a csehszlovák határvonalat 27 szakaszra, amelyeket római számokkal jelöltek; a magyar-román határt 11, a jugoszláv határvonalat 6, az osztrák határt 3 szakaszra osztották fel, ezeket az abc nagybetűivel jelölték meg.

A határvonal kijelölése a legtöbb szakaszon csak lassan és részletekben történt meg, ahogy azt a bizottság megszavazta. Mindemellett egyes kisebb részek kivételével 1922 végére megtörtént a határvonal kijelölése. Ez után az egyes határpontokat jelentőségük szerint különböző határjelekkel állandósították. A határvonal térképezése meghatározott sávba történt. A határ-okmányok aláírása után a bizottságok feloszlottak, a feladatukat teljesítették.

Kulcsszavak: trianoni határ, határmegállapító bizottság, delimitáció, demarkáció, határjelek

Bevezetés

Vitathatatlan, hogy a céhbeli történészek között is igen kevesen ismerik részletek szintjén is azt a folyamatot, amely a trianoni döntést az általánosan megfogalmazott politikai akarat szintjéről eljuttatta a megvalósulás jogi szintjére, illetve a gyakorlati kivitelezésig. A „trianoni határ” objektivizálódási folyamata igen összetett jellegű volt. Így a térben megjelenő határ többszintű munkatevékenység eredményeként fogható föl. A műszaki munkálatoknak elengedhetetlen előzménye volt az a bonyolult, összetett folyamat, amelynek során a magyar törvények közé becikkelyezett békeszerződés számos áttételen keresztül megjelent tényleges műszaki feladatként.

¹ Dr. Suba János alezredes, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténeti Térképtár, térképtárvezető. János Suba PhD, lieutenant colonel, Military History Institute and Museum, Map Collection, map collection leader. E-mail: suba.janos@mail.militaria.hu, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2310-7746>

A határmegállapítás mindig politikai döntés eredménye, amelyet a jog köntösébe burkolnak. A nemzetközi jognak nincsenek anyagi jogi szabályai arra vonatkozóan, hogy adott esetben két állam között a határ hol húzódjék. Nem jogi, hanem politikai kérdés, hogy egy adott esetben hol vonják meg a határt.²

A határvonal politikai kijelölését (delimitációját), részletes kitzzését, határkövekkel való állandósítását (demarkáció), a határvonal térképezését, a határokmányok elkészítését a Szövetséges és Társult hatalmak által létrehozott nemzetközi határmegállapító bizottságok végezték (HMB) 1921–1925 között.³

A határmegállapító munka elveit szabályozó okmányok

A legfontosabb okmányok az 1920. június 4-én Trianonban aláírt békeszerződés cikkelyei voltak. Ebből is a 27. cikk határozta meg Magyarország új határvonalát. Ez a határleírás, valamint az ennek kiegészítésül szolgáló 1:1 000 000 méretarányú térkép⁴ – amelyet a 28. cikk rögzít – igen nagy általánosságban jelzi a határvonal menetét, mégpedig oly módon, hogy a szövegi részben Ausztriával szemben 7 szakaszban, a Szerb-Horvát-Szlovén állammal szemben 13, Romániával szemben 5, Csehszlovákiával szemben 27, szakaszban állapítja meg a határvonalat. A határszakaszok leírását azzal kezdi, vagy fejezi be, hogy a helyszínen megállapítandó vonal, vagy a helyszínen megállapítandó pontig. Vagyis ennyiszere szerepel a békeszerződésben a „helyszínen megállapítandó vonal” kifejezés.⁵ E szöveg is utalt rá, hogy a békeszerződés életbélépése után a leírt határvonalat a terepen kell megállapítani, delimitálni.

A határvonal részletes megállapítását a békeszerződés 29. cikke a bizottságokra bízta, amelyek a Szövetséges és Társult Hatalmak és az érdekelt államok képviselőiből állnak, amelyet szintén törvénycikkre szabályoztak (a 42., 46., 50. és 71. cikkelyek). A békeszerződés 30. cikke a vízfolyásokkal megjelölt határvonalat meghatározza aszerint, hogy hajózható vagy nem hajózható vízfolyásról van szó. A 34. cikk pedig azt a fontos rendelkezést tartalmazza, hogy a határköveket egymástól „látótávolságnyra” kell elhelyezni. A határmegállapítás költségeit az érdekelt államok – a 29. cikk szerint – közösen viselték. A 35. cikk megállapítja, hogy a határrendezésre vonatkozó végleges jegyzőkönyveket, térképeket és egyéb okmányokat három eredeti példányban kell kiállítani.⁶

² Suba János: Az államhatár fogalmának változásai a magyar földrajzi szakirodalomban. In Reményi Péter (szerk.): *Az Integrálódó Európa politikai földrajza*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi Intézet, 2004. 125–129.

³ Suba János: A magyarországi határváltozások végrehajtói – A Határmegállapító Bizottságok a XX. században. In Zeidler Miklós (szerk.): *Tanulmányok a XIX–XX. századi történelemből*. Budapest, ELTE Bölcsészettudományi Kar, 2001a. 273–284.

⁴ A Térkép jelzete: Hadtörténeti Térképtár, B XV c 321.

⁵ A szöveget közli: Suba János: *Magyarország határainak kitzzése és felmérése 1921–1925 között*. (A határmegállapító bizottságok működése). Doktori értekezés (kézirat.) I–IV. kötet. 1996. II. k. 10–16.

⁶ Suba (1996) i. m. II. k.18–19.

A magyar kormány számára a legfontosabb okmány – amely bizonyos mérvű mozgásszabadságot biztosított részére – a Szövetséges és Társult Hatalmak válaszáának kísérőlevele a magyar béke delegáció elnökéhez, az úgynevezett „Millerand levél” (vagy másképpen a „Kísérőlevél”) volt, amelyet Alexandre Millerand francia miniszterelnök a békekonzferencia elnöki minőségében írt alá. Ez a levél tulajdonképpen a trianoni határok bizonyos mérvű „revízióját” helyezte kilátásba. „A helyszínén meg-ejtett vizsgálat esetleg szükségessé fogja tenni, hogy egyes helyeken a szerződésben megállapított határt áthelyezzék [...] ha a határmegállapító bizottságok [...] úgy vélik, hogy a szerződés intézkedései [...] valahol igazságtalanok, [...] módjukban lesz erről jelentést tenni a Nemzetek Szövetsége Tanácsának. Ebben az esetben a Szövetséges és Társult Hatalmak hozzájárulnak, hogy ha az egyik érdekelt fél kéri, a Szövetségek Tanácsa felajánlhassa jó szolgálatait abból a célból, hogy az eredeti határt, ugyanazon feltételek mellett, békés úton megváltoztassa ott, ahol ennek megváltoztatását valamelyik bizottság kívánatosnak mondja.”⁷

A harmadik okmány: a Nagykövetek Tanácsa által kiadott nyílt utasítások a határbizottságok részére a kísérőlevél értelmében való eljárásra. Ebben általánosság szintjén szabályozták a határmegállapító bizottságok szervezetét, jogkörét, működésének elveit. Az utasítás műszaki részében pedig meghatározták a határkitűző munkálatok menetét, munkamódszerét, okmányait.⁸

Később – a felmerülő akadályok megoldására – szükségessé vált egy a *Pótutasítások a magyarországi határmegállapító bizottságok részére* című utasítás kiadása is. Ez 1921. június 3-án kelt. A legfontosabb rendelkezései a következők voltak: „Elvileg a határt a helyszínén kell megvonni, úgy amint a békeszerződés megállapította. Semmi szín alatt nem szabad [...] a határmódosításoknak olyan természetűnek lenniük, hogy lényegében kérdésessé tegyék a szerződésben leírt vonalat.” Azaz minden marad a régiben, az előző utasítások az érvényesek. Az utasítás szabályozza azt is, hogy mikor és milyen feltételek esetén lehet a Nagykövetek Tanácsához fordulni.⁹

A politikai határmegállapítás (delimitáció) menete – szervezeti keretek

A magyar kormány a miniszterelnök tehermentesítésére 1922 augusztusában létrehozta a Határmegállapító Központot. Elnöke gróf Csáky Imre lett, akit később Szőgyén László váltott fel. Négy határmegállapító bizottság alakult: a magyar–csehszlovák; a magyar–román; a magyar–szerb–horvát–szlovén; valamint a magyar–osztrák. A Határmegállapító Központnak mind a négy alá volt rendelve.¹⁰ A határmegállapítást érintő elvi döntéseket a Miniszterelnök fenntartotta magának. A Miniszterelnök

⁷ Suba (1996) i. m. II. k. 20–22.

⁸ Suba (1996) i. m. II. k. 23–36.

⁹ Suba (1996) i. m. II. k. 37–39.

¹⁰ Suba (2001a) i. m.

minden reggel megkapta a határmegállapítás időszerű helyzetét összefoglaló jelentést, és így azonnal tudott dönteni.

A bizottságok feladata két részből állt: a politikai határmegállapításból (delimitációból), vagyis tárgyalások, javaslatok, ellenjavaslatok útján a bizottságtól „Magyarországra nézve a legkedvezőbb döntéseket kieszközölni”, és a műszaki részből, a határvonal terepen való kijelölése kicövekelése, a rendszeresített határvonalak felállítása (demarkáció) és az „Utasítások”-ban előírt térképek és egyéb határokormányok elkészítése.¹¹ A demarkáció eredménye a határ messziről láthatóvá tétele (*abornement*).

Az elmélet és a gyakorlat

Nézzük meg, hogyan érvényesültek a határmegállapító bizottságok elvei a gyakorlatban. A „kísérőlevél”, amelyhez a magyar kormány nagy reményeket fűzött, a gyakorlatban csekély értékűnek bizonyult. A „kísérőlevelet” mindegyik határmegállapító bizottság másképpen értelmezte. A magyar–cseh bizottság elnöke csak a kapott utasításokat fogadta el, azonban ragaszkodtak ahhoz, hogy a magyar fél olyan határjavaslatot terjesszen elő, amely legalább részben elfogadja a trianoni határt.¹² A románok jelszava „semmit vissza nem adunk”, ehhez keményen tartották magukat.¹³ A magyar–jugoszláv bizottság szerb biztosa kereken kijelentette, hogy kormánya a kísérőlevelet nem ismeri el, és nem vesz részt olyan tárgyalásban, amely a trianoni vonaltól eltérő határra vonatkoznék. A bizottság többi tagja is kizártnak tartotta, hogy egy-egy nagyobb községet vagy területet a magyaroknak ítéljenek.¹⁴ A magyar–osztrák bizottság alapelve az volt, hogy „semmi szín alatt sem szabad a határmódosításoknak olyan természetűeknek lenniük, hogy lényegében kérdésessé tegyék a szerződés által leírt vonalat”. A bizottság elnöke ezt úgy értelmezte, hogy jogában áll átszatolni egy határvonal menti községet, amelyet a békeszerződésben név szerint is megemlítenek.¹⁵

A határmegállapító bizottságok működésében mindinkább előtérbe került a „béke alapja” (*basé du traité*) elve. Eszerint egyik fél sem támadhatja meg különféle javaslatokkal a béke alapjait. Az ilyen természetű javaslatokat nem fogadják el tárgyalási alapul sem. A gond csak az volt, hogy a „béke alapja” (bázisa) értelmezésében és az alap megállapítása körül is részben eltérő vélemények és felfogások alakultak ki az egyes

¹¹ A bizottságokról részletesebben: Suba János: Egy határmegállapító bizottság anatómiája: a magyar–csehszlovák határmegállapító bizottság szervezete 1921–1925. In Pásztor Cecília (szerk.): „...ahol a határ elvált” Trianon és következményei a Kárpát-medencében. Balassagyarmat–Várpalota, 2002a. 199–224.

¹² Suba János: A magyar–csehszlovák határ helyszíni megállapítása és kitzzése 1921–1925 között. *Limes*, 10. (1997a), 2. 29–41.

¹³ Suba János: A trianoni magyar–román határ kitzzése 1921–1925. In Frisnyák Sándor (szerk.): *Pótfüzet Az Alföld történeti földrajza c. konferenciakötet*hez. Nyíregyháza, MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testülete-Nyíregyházi Főiskola Földrajzi Tanszéke, 2000. 47–55.

¹⁴ Suba János: A Jugoszláv királyság északi határainak kitzzése (A Magyar–Jugoszláv Határmegállapító Bizottság működése 1921–1924). *A Jannus Pannonius Múzeum Évkönyve*, 43. (1998), 223–242.

¹⁵ Suba János: A magyar–osztrák határ kitzzése és határokormányai. In Turbuly Éva (szerk.): *Magyarok maradtunk” 1921–1996. Konferencia a soproni népszavazásról. Új sorozat 20. Sopron, A Soproni Szemle kiadványai, 1997b. 71–82.*

bizottságokban. Ezek röviden a következők voltak: a magyar–csehszlovák bizottság a trianoni vonalhoz ragaszkodott, amelytől egyes helyeken eltérni elsősorban gazdasági okokból lehet, természetesen a csehek javára.¹⁶

A magyar–román bizottság kezdetben mereven ragaszkodott a békeszerződésben kijelölt és leírt határvonalhoz, nem is akart tárgyalni. Erre a magyar kormány visszahívta képviselőit a határmegállapító bizottságból. A román fél és a bizottság ezután rögzítette a „béke alapját”, amely nem más, mint az Arad – Nagyszalonta – Nagyvárad – Szatmárnémeti vasútvonal, ezt a bázist szerintük nem szabad áttörni. Emellett egyetlen települést sem adnak vissza, amelyet a békekonzferencia nekik juttatott.¹⁷ A magyar–jugoszláv bizottság a stratégiai pontokat, nagyobb településeket, városokat, vasúti fővonalakat, vasúti csomópontokat vagy a katonai jelentőségű te-repszakaszt és a hármashatárpontot tekintette a béke bázisául.¹⁸ A magyar–osztrák bizottság úgy vélte, hogy a „béke alapját” nem lehet holmi földrajzi momentumoktól (vasút, folyó stb.) függővé tenni, hanem csak azoktól az alapelvektől, amelyek az antantot vezették a határok megvonásában. Azért ragaszkodtak a nekik jutatott területhez, ha már megkapták.¹⁹ A bizottságok által vallott elvekből az következett, hogy csak olyan javaslatokat fogadtak el és tettek meg tárgyalási alapnak, amelyek megfeleltek felfogásuknak a „béke alapjáról”. Minden javaslatot ebből a szempontból mérle-geltek. Különösen állt ez a magyar–román bizottság működésére. A „béke alapjának” elve miatt nőtt meg a helyszíni szemlék fontossága. Ezek azt a célt szolgálták, hogy a bizottságok közvetlen tapasztalatokat szerezzenek egyes határszakaszok gazdasági helyzetéről, amit később nem vettek figyelembe.²⁰

A közvetlen tárgyalások – mert ezekre is sor került az érdekelt államok kö-zött – semmilyen eredményt nem hoztak. A románokkal folytatott tárgyalás teljesen meddő maradt, a magyar kormány a merev román álláspont miatt egyetlen települést sem tudott visszaszerezni. A szerbek területi követeléseit pedig Vassel ezredes, a ma-gyar küldöttség vezetője így magyarázta: „Az antant-biztosok [...] nem értették meg, hogy a magyar kormány a trianoni vonalat köteles elfogadni, de más olyan vonalra saját jószántából sem vállalkozhatik, amely magyar községeket juttat át az SHS. ál-lamhoz.”²¹

A határmegállapító bizottságok gyakorlata megmutatta, hogy a „kísérőlevél” ma-gyaroknak kedvező kitételeit már a bizottságoknak kiadott utasítások csökkentették. Később olyan értelmezést adtak az utasításoknak – a „kísérőlevélről” ekkor már szó sem esik –, amely szerint a másik érdekelt hatalom ugyanúgy követelhet a még magyar területekből, mint a magyarok a „megszállt területekből”. Ez is azt bizonyí-totta, hogy az antant letért a „kísérőlevél” elvi álláspontjáról és a neki kényelmesebb

¹⁶ Suba (1997a) i. m.

¹⁷ Suba (2000) i. m.

¹⁸ Suba (1998) i. m.

¹⁹ Suba (1997b) i. m.

²⁰ Suba János: A trianoni csehszlovák határmegállapítás egyik mozzanata: a politikai határbejárás. *Közép-Európai Közle-mények*, 3. (2010a), 3. 80–89.

²¹ Suba (1999) i. m.

kisantant-felfogást tette magáévá, vagyis semmiféle kedvezményt nem adott a magyaroknak, mert Magyarország így is életképes. A megszerzett területek az anyaországba integrálásánál elsősorban közlekedési, katonai és gazdasági szempontok vezérelték az utódállamokat.

Az a tény, hogy a bizottságok tevékenysége és mozgása a trianoni vonal mindkét oldalán csak egy szűk sávra terjedt ki azt mutatta, hogy csak helyi jellegű kiigazításokra voltak felkészülve. Ez azonban azt is jelentette, hogy a határkiigazítás, ha a helyi gazdasági érdekek megkövetelik, a magyar oldalra is kiterjedhet. Ez a szűk mozgáslehetőség megfelelt a „béke alapját” illető különböző bizottsági értelmezéseknek is.

A bizottságok által képviselt elvek és utasítások leszűkítették és korlátozták a magyar igényeket és törekvéseket. Ennek ellenére a magyar fél úgy értelmezte a trianoni vonalat, hogy lehetőleg kitolja a határt, mert ha a Népszövetség nem fogadja el a magyar javaslatokat, akkor a trianoni vonal marad a végleges határ.

A határmegállapító bizottság munkamenete

A határvonalakat a kitzzés, felmérés és az anyagi teherviselés megosztása érdekében szakaszokra osztották fel: a csehszlovák határvonalat 27 szakaszra, amelyeket római számokkal jelöltek; a magyar–román határt 11, a jugoszláv határvonalat 6, az osztrák határt 3 szakaszra osztották fel, ezeket az abc nagybetűivel jelölték meg.

A munkát a határvonal általános tanulmányozásával kezdték. Ennek az volt a célja, hogy megállapítsák azokat a határrészeket, amelyekre nézve pontosan lehetett alkalmazni a békeszerződés rendelkezéseit, valamint azokat a határszakaszokat, amelyek vitára adtak okot. A vitás kérdések eldöntéséig – a rend fenntartása érdekében – a békeszerződés által megállapított határt fogadták el ideiglenes határul. Mindkét fél az egyes határszakaszokra javaslatokat nyújthatott be, amelyek után jegyzékváltások és (meddő) viták, valamint (eredménytelen) tanácskozások következtek.²²

Ezek után a bizottság terepbejárást végzett mindkét állam területén. A határt érintő községek képviselőit meghallgatták, és a fontosabb pontokat tanulmányozták.²³ A bizottság döntéseit a mindenkori székhelyen tartott üléseken hozta meg. A bizottságok minden ténykedését befolyásolta az a tény, hogy az utódállamok általános és helyi gazdasági érdekeit tartották szem előtt. Ez sajnos minden esetben Magyarország rovására történt, mivel abból a felfogásból indultak ki, hogy Magyarország a jelen helyzetében is életképes állam. Emiatt a határvonal tanulmányozása során például a nemzetiségi viszonyok elbírálását másodrendű kérdéssé fokozták le.²⁴ Kisebb, lényegtelen kérdésekben helyt adtak a magyar álláspontnak, támogatták azt,

²² Suba (2002a) i. m.

²³ Suba (2010a) i. m.

²⁴ A nemzetiségi kérdésre lásd: Suba János: A nemzetiségi kérdés és a határmegállapítás a trianoni határ északi szakaszának kijelölésénél 1921–1922 között. In Végh Andor (szerk.): *A kisebbségek geopolitikája*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi Intézet, 2012. 79–87.

de a lényeges kérdésekben a bizottság tagjai a franciák által támogatott másik fél javára döntöttek.

Politikai határmegállapítás a csehszlovák határszakaszon

A politikai határmegállapítás mint diplomáciai esemény rövid idő alatt, 1922 őszére lezajlott. A bizottság ragaszkodott egy olyan javaslat előterjesztéséhez a magyar fél részéről, amely a trianoni határt legalább részben elfogadja. Az a szándék vezette őket, hogy a magyar fél önként fogadjon el valamit a trianoni vonalból, s ne nekik kelljen ráerőltetni.

1921. november 4-én a miniszterelnöknél tartott tanácskozáson az a döntés született, hogy „semmilyen határszakaszlól kifejezetten semmi körülmények között le nem mondunk”. A magyar kormány ezen elvi kijelentése miatt a tárgyalások azért nem szakadtak meg, mert a határt fontosság szerint több szakaszra osztották. A magyar vezetés számára életbevágóan fontos volt Kassa, a Salgótarjáni szakasz és a Csalóköz. Az 1921. december 19-i HMB brünni ülésén nyilvánvalóvá vált, hogy a magyar küldöttség leszállított szerény ígéretei sem teljesülnek.

Mindenütt maradt a trianoni vonal. A HMB a szavazásra kerülő szakaszokban soha semmilyen sorrendet nem tartott be. Kedvenc taktikája volt a tárgyalásokon a különböző határszakaszok, illetve részeinek és különböző községeknek az önkényes összekapcsolása, azért, hogy ez által minden további, a HMB részéről való indoklásnak elejét vegyék, és a pártatlanság látszatát keltsék. Például Helemba község (Ipoly szakasz) és határának visszacsatolását összekapcsolták Susa község (Salgó-Bánrévei szakasz) hovatartozásával. Susa község a békeszerződés szerint a magyaroké, de csehszlovák megszállás alatt volt, Helemba község a csehszlovák államhoz került.²⁵ A HMB szerint semmilyen érv nem teszi indokoltá a békeszerződés szerinti hovatartozás megváltoztatását. Így nem kapta vissza a magyar fél Helembát, ellenben Susánál a határvonal a község északi határán lett megállapítva, és a csehszlovák fél kérését (az átcsatolásra) elutasították.

A HMB újabb helyszíni szemle mellözésével döntött: az Ipoly és a Háromhatár hegy (Somoskőújfalutól északkeletre eső 446 háromszögelési pont) Cered és Sajó folyó (Bánréve) és Jánok és Alsómihályi szakaszokra vonatkozólag „a határ pontosan a békeszerződés értelmében határozandó meg”. A szavazás a magyar küldöttség nélkül történt meg. A másik szakaszon a Batár folyó Tiszába való beömlésétől és a Csap-Sátoraljaújhelyi vasútvonal találkozásától Csap Debrecen felé eső határvonal a trianoni határvonal lett. A HMB mindkét szakaszt egy szavazat ellenében elfogadta. Az 1922. január 13-i ülésen minden indoklás nélkül és a megígért helyszíni szemle teljes mellözésével – a magyar biztos tiltakozása után – a Duna szakaszon is a trianoni

²⁵ Helemba község visszacsatolását azért akarta a magyar fél, hogy Szob helyett egy megfelelő és bővítésre is alkalmas határállomást kapjon.

vonalat, azaz a Duna főmedrét állapította meg a HMB végleges határuul.²⁶ Itt is az volt a legfontosabb és egyetlen érv, hogy a Dunának mint határnak a megváltoztatása a „béke alapjába” ütközik. Ekkorra már tisztázódott, hogy mit ért a HMB a „béke alapelvei” alatt: a Dunát, az Ipoly folyót és a Kassa–Csep–Királyháza vasútvonalakat. A Sátoraljaújhely – Csep közötti szakaszon egyedüli eredmény az volt, hogy Sátoraljaújhely városának cseh területen lévő vízművét visszacsatolták. A vasútállomás cseh kézen maradt, mert kellett a vasúti összeköttetés Kárpátjával. A HMB eredménye 10 014 kataszteri hold visszaszerzett terület volt. Azonban 76 község területét kettészelték, 290 egyéni birtokosnak szétvágták a birtokát.

Politikai határmegállapítás a román határszakaszon

A Déli hármas határpontot a magyar–román és a magyar–jugoszláv határmegállapító bizottság 1922. június 12-i helyszíni közös ülésén, a terepen tűzték ki. Hosszú vita után a hármas határt 1 km-rel eltolták, ezáltal a határpont legalább egy községhatárra került. 1923. november 24-én Óbék községet Románia a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságnak engedte át. Ekkor felvetődött a triplex 13 km-rel délnyugatra toléása, de ehhez Magyarország nem járult hozzá. Ennek ellenére a Magyar–Román Határmegállapító Bizottság feloszlása előtt 1925 júniusában a triplexet az 1922. június 12-i határozatnak megfelelően állították fel. 1925-től Óbékától délnyugatra egy hosszú és keskeny sáv választotta el a párhuzamosan futó magyar–román és a román–jugoszláv határt.²⁷

Az A szakaszon (Déli triplex – Kiszombor – Makó – Apátfalva – nagylaki kendergyár) a HMB először Porgány községet Magyarországnak ítélte. A román tiltakozás után az uradalom fele (2 800 hold) került vissza Magyarországhoz, amellyel Kiszombort kárpótolták elszakított földjeiért. Románia megtartotta Porgányt és a birtok másik felét a kendergyárral. Nagylakig a Maros folyása lett a határ. Itt a bizottság indokolás nélkül hagyta meg a demarkációs vonalat határnak.

A B szakaszon (Nagylak – Mezöhegyes – Battonya) a HMB elfogadta a nagylaki kendergyár és az Élővz-csatorna torkolatának visszacsatolását. A C szakaszon (Battonya – Kevertes) csupán lényegtelen változások történtek.

A D szakaszon (Lökősháza – Elek – Gyula – Gyulavári) a HMB először Magyarország javára döntött, majd ezt visszavonva a demarkációs vonalat jelölte ki határvoalnak.

Az E szakaszon (Ant – Kötegyán – Méhkerék – Mezőgyán – Geszt) a HMB meghagyta a demarkációs vonalat, amely észak felé ék alakban mélyen behatol Kötegyán

²⁶ A kérdésről bővebben Suba János: A Duna, mint határfolyó. In Frisnyák Sándor – Tóth József (szerk.): *A Dunántúl és a Kisalföld történeti földrajza*. Nyiregyháza–Pécs, 2003. 305–314.

²⁷ Suba János: A trianoni hármashatárok kijelölése. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok*, (2009a), 3–4. 276–281.

és Méhkerék határába, hogy a kötegyáni vasúti elágazás Romániáé legyen.²⁸ 4000 holdat Nagyszalonta határából a HMB Magyarországnak ítélte.

Az F szakaszon (Geszt – Nagykörös – Nagyharsány – Biharkeresztes) a határt a HMB a tárgyalások befejezése előtt megállapította, s még a helyszíni kiszállások előtt kinyilatkoztatta, hogy e szakaszon, valamint a később munka alá kerülő D, E, G, H szakaszon a trianoni vonal „a gazdasági és néprajzi követelményeknek teljesen megfelel”, azt nem fogja megváltoztatni. Inkább tönkretette Geszt és Harsány gazdaságát, semhogy alkalmazza saját irányelveit, miszerint a kiugrók levágandók.

A G szakaszon (Biharkeresztes – Nagyléta – Bihardiószeg) a HMB Magyarország javára vágta le a nagyváradai káptalan birtokát képező, Nagyzomlin nevű 1800 holdas kiugró, ám határkiegyenesítés címén elvett a magyar területből körülbelül 5000 holdat.

A H szakaszon (Bagamér – Szentgyörgyábrány – Penészlek – Piskolt) az Érmi-hályfalva–Nagyvárad vasútvonal mellett, Bagamér határában húzódó 1400 m széles román biztonsági sávot 1500 m-re szélesítették ki.

A K szakaszon (Penészlek – Szaniszló – Vállaj) a demarkációs vonalhoz képest összesen körülbelül 5300 hold került vissza Magyarországhoz.

Az L szakaszon (Ecsedi-láp – Csenger – Nagypeleske) – minden magyar erőfeszítés ellenére – a határvonal kettévágta az Ecsedi-lápot, s a HMB meghagyta a demarkációs vonalat.

Az M szakaszt (Zaja – Magosliget) a HMB 1922. április 4-ig nem tárgyalta le, mert az összekapcsolódott az északkeleti hármashatárral. A román és a csehszlovák kormány az 1921. május 4-i prágai határegyezményben a csehszlovák–román határt – a nehéz közlekedési viszonyokra hivatkozva – a Túr és Hódos patak összefolyásához tette át, így a közös határpont 10 km-re délre tolódott el. Románia ezzel 115 km² területet nyert, Csehszlovákia kompenzációban nem részesült. A HMB 1922 decemberében az érintett szakaszon más határvonalat állapított meg, nem véve tudomást a prágai határegyezményről.

A Nagykövek Tanácsa 1923. február 3-án kötelezte a magyar–csehszlovák HMB-t, hogy a régi magasligeti hármashatárpont és az új Nagypaládnál lévő hármashatárpont közti szakaszt vegye át, úgy ahogy azt a magyar–román HMB megállapította. Így körülbelül 22 km-es határszakasz került át a magyar–csehszlovák HMB hatáskörébe. 1923. február 26-án a hármashatárpontot a két HMB közös ülésen kijelölte. Ez a hármashatárpont (elméletileg) vízben fekszik, ezért ezt különleges határjelek segítségével jelölték ki.²⁹

A HMB eredménye ezen a szakaszon 16 947 kataszteri hold volt. A magyar–román határvonal 50 község területét kettészelte, 597 birtokosnak szétvágta földjét.

²⁸ A kérdésről bővebben: Suba János: A Trianoni határ által kettévágott vasutak, vasúti határállomások In Kókai Sándor (szerk.): *A változó világ XXI. századi kihívásai*. Nyíregyháza, Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézet, 2016. 487–507.

²⁹ Suba (2009a) i. m.

Politikai határmegállapítás a szerb–horvát–szlovén (SHS, jugoszláv) határszakaszon

A politikai határrendezés 1922. május végére befejeződött. A magyarországi HMB-k közül ez működött a legrövidebb ideig, nyolc hónapig. Minden határszakaszra csak egy javaslatot nyújthattak be, amelyet a bizottság továbbíthatott Párizsba, és ha ezt a javaslatot a bizottság elvetette, akkor arra a határszakaszra más javaslatot nem lehetett benyújtani.

A magyar fél taktikája az volt, hogy a magyar követeléseket szakaszonként adagolta, és az egész határra vonatkozólag soha nem nyilatkozott idő előtt. A szerb képviselő mindig megvárta a magyar fél követeléseit, és ennek függvényében terjesztette elő a szerb követeléseket, hogy így ellensúlyozza a magyar javaslatokat.

A B és a C szakaszon, azaz a Dráva–Mura menti határon a magyar kormány nagyobb területi követeléseket nem támasztott, Horvátországra való tekintettel. Ezeken a szakaszokon a bizottság hozta meg a végleges döntést. A többi határszakasz felett a bizottság határszakaszonként döntött, aszerint, hogy elfogadta a magyar vagy a szerb területi követeléseket. 1921. november közepétől december közepéig a B és a C határszakaszt jelölték ki. A B határszakasz a Lendva és a Mura összefolyásától a Mura folyó, majd a Dráva mentén a barcsi vasúti hídig 170 kilométernyi hosszan húzódott. A B és a C szakaszon a szerbek kiürítettek 1000 hold területet, a magyarok területi nyeresége 300 hold lett. A Dráva jobb partján lévő magyar területek részek jugoszláv fennhatóság alá kerültek.

A határkijelölő munkálatok 1921. december 19-től 1922. február 19-ig szüneteltek. A két hónapos téli pihenő alatt sem maradtak abba a tárgyalások, a különböző területi igények és követelések ismertetése zajlott. A szerbek több javaslatot is tettek a magyar kormánynak, hogy bizonyos területeket „közvetlen megegyezés útján” engedjenek át. Például kérték Sárok, Katymár, Felsőcsikéria és Kelebia községeket, cserébe Horgos község egy részét és Bácsmadas megszállt részét ürítették volna ki. A szerbek kijelentették, hogy elvből nem engedhetnek át magyar területet. Ezért a magyar biztos gyorsan elfogadtatta a bizottsággal a trianoni határvonalat. 1922. február 20. és április 3. között a D és az E szakasz munkái zajlottak. A bizottság döntése szerint ezen a szakaszon a szerbek 6300 holdat adtak át, míg a magyarok 1700 holdnyi területet ürítették ki. Az E határszakasz a Dunától – Szabadka területéig húzódó 135 kilométeres hosszú határvonalért a küzdelem heves volt. A magyar félnek Szabadkánál 1600 holdat, míg a szerbeknek 200, Szegednél 800, Torontálban 2600 holdat kellett kiüríteni (összesen 10 800 kh). A területi nyereség Magyarország javára 9200 hold volt.

A HMB működésének eredménye a magyar–jugoszláv határon 34 ezer kat. hold volt, amelyet 1922. május végéig ürített ki a szerb hadsereg. 70 községét, területét kettévágták, és 100 egyéni birtokosnak szétvágták a birtokát.

Politikai határmegállapítás az osztrák határszakaszon

A bizottság a helyszíni szemlék megtartása és a két delegáció nagyszámú beadványainak áttanulmányozása után a javaslatok felett 1922. március 28-án tartott ülésen döntött. A szavazás alá bocsátott vonalat a nem érdekelt hatalmak biztosai állapították meg, és ez nem fedte sem a magyar, sem az osztrák javaslatokat.

A magyar biztos szakaszonként egy-egy, tehát három javaslatot nyújtott be a bizottsághoz, amelyekben az Ausztriának ítélt 342 község közül 96 községet kért visszacsatolni, amelyek lakossága 79 823 fő, szemben az Ausztriának ítélt terület 344 260 fős összlakosságával. A bizottság a három javaslatot elfogadta. A Népszövetség Tanácsa az első javaslatot elvetette, a második és harmadik javaslaton pedig módosításokat hajtott végre. A magyar megbízott tudomásul vette, hiszen amikor a magyar kormány a döntést kérte, eleve alávetette magát annak határozatának.

A magyar–osztrák határon 1923. január 10-én vették át azt a nyolc vasvármegyei községet (név szerint: Kiszarda, Nagyszarda, Alsócsatár, Felsőcsatár, Németkeresztes, Magyarkeresztes, Pornóapáti és Horvátlövé), amelyek a Nemzetek Szövetsége Tanácsának 1922. szeptember 19-én hozott döntése alapján visszakerültek Magyarországhoz. 1923. március 8-án, illetve 9-én kapták vissza a Rendek és Rótfalva községek helyett Magyarországhoz visszacsatolt Olmód és Szentpéterfa községeket.

A Nagykövetek Tanácsa által 1922. február 8-án kiadott póttusítások alapján a HMB további jogi jegyzőkönyvekkel igyekezett legalább némileg enyhíteni azokat a visszasságokat, amelyeket a határvonalnak – a határmenti gazdasági érdekek figyelmen kívül hagyásával történt – igazságtalan megállapítása okozott. Számos ilyen jegyzőkönyv készült.³⁰

A magyar–osztrák HMB működéséről elmondhatjuk, hogy a határmegállapítás folyamán visszakerült 21 563 kataszteri hold 800 öl és 5854 fő. A határmegállapítás címén még többletként 19 756 kataszteri hold és 5383 fő jött hozzá. A soproni népszavazáskor 44 628 kataszteri hold és 50 020 fő került vissza Magyarországhoz. Összesen 64 383 kataszteri hold 55 403 fő volt a politikai határmegállapítás eredménye. 22 községnek a területét kettévágták.

Műszaki munkálatok menete

Minden bizottság műszaki végrehajtási utasítást dolgozott ki. Ezek az 1904-es magyar felmérési utasításnak a határ megállapítására vonatkozó rendelkezésein alapultak.

A magyar–csehszlovák határvonal műszaki munkálatai során a bizottság a teljes, 805 km hosszú határvonalat 19 úgynevezett munkaszakaszra osztotta fel. Az egyes

³⁰ Bővebben: Suba János: A trianoni határmegállapítással kapcsolatos jogi kérdések rendezése a magyar–osztrák határon. In Mezey Barna (szerk.): *Eckhart Ferenc emlékkönyv. Jogtörténeti Értekezések* 28. Budapest, Gondolat, 2004. 463–490.

szakaszok hossza 30–50 kilométer között váltakozott, mindegyiken egy-egy magyar és cseh mérnök közösen végezte a munkáját.³¹

A jugoszláv határon felosztották egymás között a határvonal műszaki munkálatait. Magyar érdekelttségű lett az A, a C és az E jelű határszakasz, jugoszláv érdekelttségű a B, a D és az F jelű. Az érdekelttség itt egyrészt az anyagi teherviselést jelentette: a geodéziai munkálatok anyagköltségeit, a határokmányok elkészítését, sokszorosítását stb., másrészt azt, hogy melyik ország mérnöke végzi és ellenőrzi a földmérési és kitűzési munkálatokat.³²

A magyar–osztrák határon a helyszíni költségek megosztása céljából és a munkafolyamat célszerűbbé tétele érdekében mind a három határszakaszt hat alszakaszra osztották, amelyeken felváltva dolgoztak a magyar és az osztrák felmérési osztályok. Az egész határvonal egyik felét a magyar, a másikat az osztrák műszaki személyzet mérte fel.³³

A politikai határmegállapítás után történt meg a határvonal kitűzése. A HMB kijelölte az egyes szakaszokban a határvonalat, és arról részletes leírást adott a bizottság műszaki csoportjának. E leírás kézhezvétele után az első feladatuk a már megszavazott határvonalrészeknek fakarókkal való megjelölése volt. A kijelölésnek szigorúan a kiadott utasításoknak megfelelően kellett történnie. A kijelölés után a bizottság tagjai bejárták a határszakaszt, és megvizsgálták az ideiglenes kitűzést, hogy az valóban megfelel-e a megállapított határvonalnak, továbbá a kiadott műszaki utasításoknak. A megbízottak a vizsgálat lefolyásáról, a vizsgálat során felmerült észrevételekről, az esetleges javításokról, egyes kérdésekről jegyzőkönyvet vettek fel, és azt beterveztették a bizottsághoz.

A határvonal kijelölése a legtöbb szakaszon csak lassan és részletekben történt meg, ahogy azt a bizottság megszavazta. Mindemellett egyes kisebb részek kivételével 1922 végére megtörtént a határvonal kijelölése.

Ennek felülvizsgálata után megkezdődhetett a határvonal állandósítása határjelekkel. Ez az egyes határpontok jelentősége szerint különböző határjelekkel történt. A legváltozatosabb határjelekkel a csehszlovák határon találkozhattunk, ezek a következők voltak: hármás határoszlop, szakaszhatárkő, főhatárkő, mellékhatárkő, közbeiktatott határkő, faoszlop, határdomb, határfa.³⁴

A román határon a jóváhagyás után a határkarók helyére vasbeton határköveket helyeztek el, úgy, hogy minden 300–500 méterre egy-egy főhatárkövet helyeztek le, s a közöttük húzódó határrész kisebb töréseit úgynevezett mellékhatárkövekkel állandósították. A munkálatok alatt egy külön beton állandósító osztály működött, mert szükségessé vált, hogy cement alépítménnyel lássák el az Ecsedi-láp területén levő

³¹ Suba János: A magyar–csehszlovák határszakasz határköveinek története 1921–1925. *A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, 25. (2001b), 31–49.

³² Suba János: A magyar–jugoszláv határszakasz határköveinek története 1921–1932. *Közép-Európai Közlemények*, 4. (2011), 2. 52–59.

³³ Suba János: A Trianoni határ kitűzése és térképei IV. rész A magyar–osztrák határszakasz. *Geodézia és Kartográfia*, 53. (2001c), 4. 12–16.

³⁴ Suba (2001b) i. m.

határköveket. 106 fő- és 172 mellékkövet láttak el alépítménnyel, s ehhez 15 425 db téglát és 11 510 kg cementet használtak fel.³⁵

A mocsaras határrészekeken határkövek helyett táblával ellátott fapilótákat helyeztek le. A magyar–román HMB Romániában vásárolta meg a pilóták lehelyezéséhez szükséges faanyagot: 200 nagy és 20 kis tölgyfaoszlopot, mivel ott a faanyag 50%-kal olcsóbb volt. A mezőteleldi impregnáló telepen kreozottal telítették az oszlopokat, hogy tartósabbak legyenek. A pilóták beverését egy román utászkülönítmény végezte el.³⁶

Az osztrákok a határvonal minden törését kövekkel akarták állandósítani. Ez azt jelentette volna, hogy sok helyen egymástól néhány méterre kellett volna a köveket felállítani. Ez a felvetés hetekig tartó vitára adott alkalmat. A műszaki utasítás 200 méter távolságot írt elő. A magyar fél a 100 méteres távolságot javasolta, ami 50%-os kötöbbséget jelentett.

A főköveket egy kilométer távolságra állították fel, 100 méterenként pedig közönséges határköveket helyeztek le, amelyeket folyamatosan számoztak. A határkövek esetében a magyar fél a műkövet javasolta, ezt az osztrákok előbb elfogadták, később olcsósága miatt tiltakoztak ellene. A magyar kormány azonban a már kiírt pályázat eredményeképpen megrendelte a műköveket. A vita kompromisszummal zárult: azokon a határszakaszokon, ahol a magyarok dolgoztak, műköveket, az osztrákoknak kiutalt szakaszokon termésköveket használtak.³⁷

A jugoszláv határszakaszon az ideiglenes határt jelölő karókat, később a határköveket 300–400 méterenként kellett elhelyezni. A határkövek közötti töréseket (hajlatokat) határdombbal jelölték.³⁸

A csehszlovák határszakaszon a határvonal kijelölése és határkövekkel való megjelölése után felmerült annak szükségessége, hogy az addig használt, annak idején a helyi hatóságok által a két állam között ideiglenesen megállapított, úgynevezett „demarkációs vonalat” a már akkor kikövezett vonalra kell áttenni. Ez azután a két delegáció megegyezése alapján – a salgótarjáni és a nagypaládi szakaszok kivételével – az egész határvonalon egyszerre, 1923. szeptember 10–11-én a helyi hatóságok és a két delegáció megbízottjainak jelenlétében meg is történt.³⁹

Ez után történt meg az előírt dokumentumok (határtérképek, határleírások, geodéziai bemérések jegyzőkönyvei stb.) elkészítése, aláírása.⁴⁰

Így alakult ki Magyarország trianoni határa, amely történelmi mércével mérve fiatalnak tekinthető. Magyarország trianoni békeszerződés értelmében kijelölt

³⁵ Suba János: A trianoni magyar–román államhatár határjeleinek története 1921–1925. *Közép-Európai Közlemények*, 2. (2009b), 4–5. 130–136.

³⁶ Suba (2009b). i. m.

³⁷ Suba (1997a) i. m.

³⁸ Suba János: A magyar–jugoszláv határszakasz határköveinek története 1921–1932. *Közép-Európai Közlemények*, 4. (2011), 2. 52–59.

³⁹ Suba János: Magyarország határainak kitűzése és felmérése 1921–1925 között. (A határmegállapító bizottságok működése) 1996. Doktori disszertáció (kézirat.) I–IV. kötet.

⁴⁰ Suba János: A „Trianoni határ” határokmányai. *A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására közleményei*, 2. (2010b), 2–3. 308–321.

határhossza összesen 2266 km 297 m ± 1009 m.⁴¹ Ez az idők folyamán kisebb-nagyobb mértékben módosult.

Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia megakadályozta, hogy Magyarországgal való határait az etnikai szempontok figyelembevételével húzzák meg. Ez nem csökkent a Franciaország felelősségét, hogy rövidlátó politikájával tudomásul vette, támogatta, majd a békekonferencián keresztül-erőszakolta, és azokat sem, akik elfogadták.

A határkijelölés a hullarabló mentalitású szomszédoktól kísérvé, a maga kicsinyes, bosszúálló, primitív mivoltában elkésérítő volt. Családi, közösségi tragédiáktól kísérvé, mindenén átgázolva hajtották végre a vélt és valós érdekeiknek megfelelően a határkijelölést. Ezzel a rövidlátó politikával szomszédaink rengeteg problémát (közlekedés, vízügy) vettek a nyakukba, amelyet akkor is leginkább közös erővel lehetett megoldani, nem is beszélve arról, hogy konzerválta a már kialakult területi különbségeket. Idővel a trianoni szörnyszülött államok Csehszlovákia, Jugoszlávia is felbomlottak, de az akkor elvetett mérgezés magvai továbbra is hozzák termésüket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Suba János: *Magyarország határainak kitzése és felmérése 1921–1925 között. (A határmegállapító bizottságok működése)*. Doktori értekezés (kézirat.) I–IV. kötet. 1996.
- Suba János: A magyar–csehszlovák határ helyszíni megállapítása és kitzése 1921–1925 között. Történeti áttekintés. *Limes*, 10. (1997a), 2. 29–41.
- Suba János: A magyar–osztrák határ kitzése és határokmányai. In Turbuly Éva (szerk.): *„Magyarok maradtunk” 1921–1996*. Konferencia a soproni népszavazásról. Új sorozat 20. Sopron, A Soproni Szemle kiadványai, 1997b. 71–82.
- Suba János: A Jugoszláv királyság északi határainak kitzése (A Magyar–Jugoszláv Határmegállapító Bizottság működése 1921–1924). *A Jannus Pannonius Múzeum Évkönyve*, 43. (1998), 223–242.
- Suba János: A trianoni magyar–román határ kitzése 1921–1925. In Frisnyák Sándor (szerk.): *Pót-füzet Az Alföld történeti földrajza c konferenciakötethez*. Nyíregyháza, MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testülete-Nyíregyházi Főiskola Földrajzi Tanszéke, 2000. 47–55.
- Suba János: A magyarországi határváltozások végrehajtói – A Határmegállapító Bizottságok a XX. században. In Zeidler Miklós (szerk.): *Tanulmányok a XIX–XX. századi történelemből*. Budapest, ELTE Bölcsészettudományi Kar, 2001a.
- Suba János: A magyar–csehszlovák határszakasz határköveinek története 1921–1925. *A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, 25. (2001b), 31–49.
- Suba János: A Trianoni határ kitzése és térképei IV. rész A magyar–osztrák határszakasz. *Geodézia és Kartográfia*, 53. (2001c), 4. 12–16.
- Suba János: Egy határmegállapító bizottság anatómiája: a magyar–csehszlovák határmegállapító bizottság szervezete 1921–1925. In Pásztor Cecília (szerk.): *„...ahol a határ elvált” Trianon és következményei a Kárpát-medencében*. Balassagyarmat–Várpalota, 2002a. 199–224.
- Suba János: A Duna, mint határfolyó. In Frisnyák Sándor – Tóth József (szerk.): *A Dunántúl és a Kisalföld történeti földrajza*. Nyíregyháza–Pécs, 2003. 305–314.
- Suba János: Az államhatár fogalmának változásai a magyar földrajzi szakirodalomban In Reményi Péter (szerk.): *Az Integrálódó Európa politikai földrajza*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Természet-tudományi Kar Földrajzi Intézet, 2004. 125–129.

⁴¹ Suba János: A Trianoni Magyarország határainak hossza és területe. *Történeti Földrajzi Közlemények*, (2016), 3–4. 150–167.

- Suba János: A trianoni határmegállapítással kapcsolatos jogi kérdések rendezése a magyar–osztrák határon. In Mezey Barna (szerk.): *Eckhart Ferenc emlékkönyv. Jogtörténeti Értekezések* 28. Budapest, Gondolat, 2004. 463–490.
- Suba János: A trianoni hármashatárok kijelölése. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok*, (2009a), 3–4. 276–281. Online: <https://doi.org/10.14232/jtgf.2009.3-4.276-281>
- Suba János: A trianoni magyar–román államhatár határjeleinek története 1921–1925. *Közép-Európai Közlemények*, 2. (2009b), 4–5. 130–136.
- Suba János: A trianoni csehszlovák határmegállapítás egyik mozzanata: a politikai határbejárás. *Közép-Európai Közlemények*, 3. (2010a), 3. 80–89.
- Suba János: A „Trianoni határ” határokmányai. *A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására közleményei*, 2. (2010b), 2–3. 308–321.
- Suba János: A magyar–jugoszláv határszakasz határköveinek története 1921–1932. *Közép-Európai Közlemények*, 4. (2011), 2. 52–59.
- Suba János: A nemzetiségi kérdés és a határmegállapítás a trianoni határ északi szakaszának kijelölésénél 1921–1922 között. In Végh Andor (szerk.): *A kisebbségek geopolitikája*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi Intézet, 2012. 79–87.
- Suba János (2016a): A Trianoni határ által kettévágott vasutak, vasúti határállomások In Kókai Sándor (szerk.): *A változó világ XXI. századi kihívásai*. Nyíregyháza, Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézet, 2016. 487–507.
- Suba János: A Trianoni Magyarország határainak hossza és területe. *Történeti Földrajzi Közlemények*, (2016), 3–4. 150–167.

ABSTRACT

Setting the Borders of Trianon 1921–1925

János SUBA

The operation of the committees whose task was to set the border can be divided into two phases. One of them was the 'delimitation', which means to establish and work on site the political borderline described in the peace treaty. The other was the 'demarcation', which was setting the border as a purely technical process. Points marked on the map had to be marked with real points on the spot, plus perpetuated by different border signs. After that the borderline could be measured, which actually means mapping the borderline and its surroundings in a particular lane. The activity and moving of the committees extended only to a narrow lane on both sides of the Trianon line, which showed that they were only prepared for local adjustment.

The borderlines were divided into sections in order to share the setting, measuring and financial burden: the Czech borderline was divided into 27 sections marked with Roman numerals; the Hungarian-Romanian border into 11 sections, the Yugoslavian into 6 sections and the Austrian into 3 sections, all marked with the capital letters of the ABC.

The setting of the borderline was proceeded, but slowly and in more phases in most of the sections as the committee was voting. Nevertheless, by the end of 1922 it was completed, except for some minor parts. After that each border point was set up with different border signs according to their importance.

The mapping of the borderline was executed in a given lane. After signing the border documents the committees were disbanded as their task was finally carried out.

Keywords: *Trianon Border, Boundary Committee, delimitation, demarcation, metes and bounds.*